

Արապեան Պօղոսի տոնի ներկայս 1888 տարւոյ Բեյիյիչ Ախրի 24ին. ըստ որում՝ սակ առաջ Կայս. նրովարտակով նրանայնամ է «պերաք» չտալ Կայս. առագանիս տարրեր մէկու մը բարեխօսութեամբ ևւ առանց իմ նրանանխա չարձանագրել զայն, ևւ այս կարգի նարկագերծներուն սեփականութիւնը կողո տուները, ծովեզերեայ դարպասները (կաղը), այգիները, պարտեզներն, արտերը, նարկագերծման բռնականներն ու անոնց սանձանները — երկայնութիւն, շայնութիւն ու տարածութիւն — քննել, ևւ ստոնց նարկագերծման բռնականն սկսեալ ի կողոյ տէր կղած բնակարաններուն ևւ կարչածներուն տասանորդի ևւն. տուրքերը պատկանեալ տեղը վճարել, իրենց զաւակներն ու ծառաները՝ ձեռնարկն գտնուած պաշտօնարողներուն նամաձայն՝ անունովը գտնուելովը ստուգել ևւ անոնց ինչքերուն մոռնակները մէկիկ մէկիկ քննելով ձեռնարտութիւնը երեւան նանել, որիկ «Ստանպօլ Գատըղը»ին ևւ ըստ այնմ կոր «պերաք» տալ: Յիշեալ Արապ օղոս Պօղոս ևւս կանչուած ու նարցարկնուած է կայս պաշտօնատեղին, ուրիկ նասկցուած է որ իւրն ունի 4 զաւակ, Ած.տուր, Գարչտո, Գեորգ ևւ Շմաւն (= Սիմեոն), ևւսեւ նակգոչեալ Թանիր սարայի «վագրեմ»էն Օրբաքեօյ իր բնակած տունն ու Պօլիս՝ Բիւրքաի Մանի մէջ «պատմաձի օտասի» մը (տպագրատուն). ստոնցմէ զատ որ ևւ է կարչած ու ծառայ չունի: Ուստի կը նրանայնմ որ յիշեալն իր 4 զաւակներով «միգեկ»է (քրիստոնեից յատուկ տուրք մը) ևւ այլ բոլոր տուրքերէն ազատ ըլլայ ևւ նարկանաւարկերու կողմէ արտօնագիր (բեգբեքէ) չպահանջուի իրմէ. ևւսեւ տակաւի (Ֆոչը), տիկի (բոչում) ևւ կարսայի (զագրան) [անընթեռնի] էն ևւ [անընթեռնի] էն, ինչպէս ևւ երկսեւ ծառաներու տուրքերէն ևւ բանի ու բրիյի, «բիւրքաի»ին ևւ Կայս. բանակին նարկերէն ևւ «Սարչուն պաղեխի»էն զերծ կացոչոյի. զաւակներն ու սպասաւորներն ալ [անընթեռնի] բարսպակի (կասարաք) ևւ «աձեմ օղանք»ի տուրքերէն, խոտ ու յարդ ննձելէ ևւ ստոնց վրայ նակելէ ազատ ըլլայ. իր ուտելիքին, խմելիքին, նակելիքին, «սարք մէս»ին, «բասրաձ»ին, պատերազմական գործիքներու, անկողիքին, կաւակին, զաւակներուն տարագին, պօսնիական «գերվ»ի (գրակ), «բարսար զաղբաղը»ի, զգետի ևւն. մասին ո՛չ որ միջամտութիւն ընէ. արտորեից տուրքի ևւ «գասասպիկ պաղեխի»ի պահանջմանը՝ վերատեսուչներու [անընթեռնի] ևւ սպաներու կողմէ կողը չորոյի. իր բնակարանը սպաներու կողմէ ո՛չ որ կարեւայ մտնել. ծովով բէ ցամաքով ձանբորոյութիւն ըրած ստե՛ն՝ իրեն դիւրութիւն ընծայուի. իրեն ևւ ծառաներուն զգետ ու տարագ փոխել նարկ կղած պարագային՝ արգելք չարուչոյի. պատերազմական գործիքներուն, դռարներուն, չորիներուն ո՛չ մէկ պատրուակ ցոչոյի. վրտակգաւոր տեղեր՝ սպաներու կողմէ վտանայի մարդեր իր ըով դրոյի, որպէս զի կարեւայ ողչամբ ժամանել որոչած վայրը: 11 ձեմագիւլ էվվէլ 1888

Կարի շանկան բովանդակութեամբ այս «պերաք»ը գիրի առնուած է «տիվանի» կողուած ընդելուզեալ գիրով՝ մէկ տող սեւ ևւ մէկ տող կարմիր: — Պօլսանայրէ 4 ազգատոնմ միայն **պերաքը** էին, Տիւգեանք, Տատեանք, Պալեանք ևւ Արապեանք, ամենքն ալ վերոյիշեալ իշխանական առանձնաշնորհումները վայելով: Կառքերին ծածկող սաւանր — նասարակ մանկանացուներու կառքերէն զանագանուելու նամար — կանաչ գոյն ունէր, ոսկեծոպ: — Բայ սատի, երկրին օրենքը կը պահանջէր որ Բիստոնեայք Բալամներէ զանագանուելու նամար՝ գլակներուն վրայ կրէին սեւ սնդուսի մէլմէկ կտոր. մինեւոյն ստեն՝ անձնիւր արնետաւոր պարտաւոր էր գլակին վրայ կրել իր արնետար յատկանշող պզտիկ առարկայ մը. այսպէս, սափրիչներունը «չախմա» էր, սեղանաւորներունը՝ ոսկիի զանագան մասեր, իրենց Ա. Բ. Գ. սատիճաններուն նամեմատ, ոսկերիչներունը՝ մատանի, ևւն.: Պ. Արապեան առ.աջինն ու միակը